

על "הו!" 9

לפני קצת יותר משנתיים קיבלתי פנייה מפתיעה בפייסבוק: רועי שניידר, נער כבן 16 תושב רעננה, כתב לי שהוא וקבוצה של חברים שוחרי שירה, רובם בני גיל, מתכנסים מדי פעם בתל אביב למפגשים שבהם הם קוראים משירתם ומיצירות של משוררים שהם אוהבים. הוא סיפר שהוא וחבריו עוקבים אחרי "הו!" כמעט מיום שעמדו על דעתם כקוראי שירה, והזמין אותי לאחד הערכים שהם מארגנים כדי שאאזין לקריאת השירים שלו ושל בני חברותו ואקרא באוזניהם משירי. נעיתי להזמנה בשמחה, מתוך סקרנות להתוודע לדור כה צעיר של אוהבי שירה, אך גם – אני מודה – מתוך חשש מה: חששתי שאשמע בעיקר יצירות אדולסצנטיות, ושיערת שצפוי לי ערב מתסכל. והנה פלא-פלאים: במרוצת הערב עלו לבמה המאולתרת ארבעה או חמישה קוראים, שכבר למן הרגע הראשון לא היה אפשר לטעות בכשרונם. אמנם, ביצירותיהם היה מן הבוסר – ככל זאת נערים בני 16-17 – אלא שקורטוב הבוסריות הזה התגמד אל מול הכשרון החד-משמעי שניכר בשירים.

אבל לא פחות מעצם הכשרון הרשים אותי עניין נוסף: העובדה שהצעירים הללו כתבו את שיריהם בעברית עשירה ורבת-רבדים, והרבו להתייחס בשירתם ליצירות של משוררים אחרים – עבריים ולא עבריים, קלאסיים ועכשוויים – ובכך העידו על היותם קוראים קשובים ורחבי אופקים; זאת ועוד, כולם שלטו שליטה איתנה מאוד בטכניקה השירית, ועשו שימוש משוכלל בצורות קלאסיות של השירה, לעתים תוך שימוש בכלים של חריזה ומשקל לגווניהם ולעתים בחרוז חופשי לסוגיו. נדמה היה כי הם כותבים את שיריהם מתוך שוויון-נפש גמור לשאלה צורנית זו, שאך לפני כמה שנים עוררה דיון סוער במקומותינו. קיצורו של דבר: מה שכמעט לעולם אינו קורה בערבי שירה – גילוי בלתי-צפוי של משורר/ת חדש/ה ובעל/ת כשרון שלא הכרת מראש – התרחש כאן כמה פעמים במרוצת ערב אחד. בתום הערב הזה לא היה לי ספק: לנגד עיני התרחש מאורע שירי של ממש.

והנה, בשנתיים האחרונות התברר לי כי מה שנראה תחילה כצירוף נסיכות יוצא דופן הוא תופעה בעלת היקף רחב יותר. לתיבת המייל של "הו!" וגם לעמודי הפייסבוק של חברי המערכת החלו להגיע יצירות של צעירים נוספים מרחבי הארץ – כותבים שאין ביניהם היכרות או קשר אישי – שאף ביצירותיהם ניתן למצוא מאפיינים דומים: יכולת טכנית מרשימה, עברית

השואבת את השראתה לא רק מן הכאן והעכשיו הלשוניים, דיאלוג תדיר עם משוררים בני דורות קודמים, ושימוש אינטנסיבי במתכונות שרירות מגוונות. מובן שלא כל המשוררות והמשוררים הצעירים הללו שלחו יצירות בשלות וטובות די הצורך, ומטבע הדברים רק מיעוט שבמיעוט מתוכם "מיוצג" בסופו של דבר מעל דפי כתב העת. ואף על פי כן, המגמה ברורה, ומעידה על שינוי משמעותי באופן שבו נתפס האקט של כתיבת השירה בקרב צעירות וצעירים המתחילים לכתוב כיום: לצדה של השירה הווידויית-יומנית, הדיבורית והכמו־ספונטנית, הולך ומתבסס גם מקומה של כתיבה צלולה ומודעת יותר, בעלת עומק תרבותי, לשוני והיסטורי. יותר ויותר משוררים בראשית דרכם (ולא רק הם) כורים אוזן למוזיקליות של השיר, שואלים את עצמם שאלות על מלאכת הכתיבה, ויודעים לווסת את הנביעה השרית הספונטנית, ה"מוזית", ולצקת אותה בכלים צורניים מוצקים ובדוקים יותר – בלי לחשוש כי הדבר יעמעם במשהו את הבערה או את האותנטיות הפואטית שלהם.

את הגיליון הנוכחי של "הו!" החלטנו לפתוח – במהלך עריכתי שאינו מובן מאליו – ברצף של יצירות פרי עטם של שישה משוררים בלתי-ידועים, בני 18-22, שאין לנו ספק כי מקומם העתידי, אם אך יתמידו בכתיבה ויטפחו את כשרונם, הוא בקדמת הבמה של השירה העברית. כשראה אור הגיליון הראשון של "הו!", בינואר 2005, היו כותבים אלה בני 10-14. עולמם הספרותי התגבש כש"הו!" כבר היה ברקע, לצד כתבי עת ומוספים ספרותיים אחרים. מתוקף גילם הצעיר הם לא הכירו בזמן התרחשותה את הסערה שעורר תחילה המהלך הפואטי של "הו!", וברור כי השאלות של כתיבה בחרוז ובמשקל אינן מטרידות אותם כאיזה כורח חיצוני המלמד על תפיסת עולם "ישנה" או "חדשה", אלא נראות בעיניהם כחירות וכאפשרות: האפשרות לכתוב כך או כך, כטוב בעיניהם, ולמתוח ככל יכולתם את גבולות יצירתם בתוך קונוונציה זו או אחרת – לא מתוך אוטומטיזם חקיני או קוצר-יד טכני, אלא מתוך בחירה ויכולת. אלה הם, במילים אחרות, ניצנים ראשונים של פלורליזם שיָי במיטבו, הגשמה מדויקת של החזון הפואטי שהצבנו לעצמנו כמטרה כשהקמנו את "הו!".

אלה השמות: עומר ולדמן, רועי שניידר, יאיר דברת, באַי גרינפלד, מעין אבן, דוד (ניאו) בוחבוט. מובן כי יצירתם של ששת הכותבים הללו אינה קורפוס אחיד או הומוגני. רחוק מזה. יש ביניהם הבדלים גדולים מאוד מבחינת הסגנון, הלשון, הטכניקה, העולם השירי וגם הביוגרפיה

אלא – במקרה זה – גם את מספר קו האוטובוס שבו חיכתה הדוברת בשיר לשווא למושא אהבתה: "היום אִמְרַתְּ שֶׁתִּפְגַּשׂ אוֹתִי / הַיּוֹם נִסְעֵתִי לְבְדִי בְּקוֹ / חֲמֵשׁ מֵאוֹת וּמֵשֶׁהוּ נֶרְקַב / בְּלֵב אֲשֶׁר הָיָה אֲזוּ מֵהוֹתִי // כֹּל כֶּךָ הַיּוֹם אִמְרַתְּ שֶׁתִּפְגַּשׂ / חִפְתִּי לְבְדִי בְּקוֹ חֲמֵשׁ / מֵאוֹת וּמֵשֶׁהוּ בְּלֵב כְּמֵשׁ / כֹּל כֶּךָ חִפְתִּי בְּאִמְרֵי לְגַעַשׁ".

ביצירותיו של בארי גרינפלד, יליד 1995, בולטים יותר מכול שליטה וירטואוזיות בצורה השירית ותזמור צלילי משוכלל להפליא. מי שיקרא בקול רם את שתי השורות הבאות, מתוך השיר "לזרה": "וְעֵדִין פְּסִיפֵס הַקִּיסוֹס מִפֶּסֶל בְּכַתְלִיד. / חֲרָכֵי תְּשׁוּקַתְךָ מִתְּבַדְּחִים עִם סְדָקֵי הַתְּרִיסִים", לא יוכל שלא להתרשם מן ההרמוניה העשירה. בתוך טורי השיר האנאפסטיים הללו טומן גרינפלד מכמני מצלול נדירים ביופיים, וצורף את המילים זו לזו במגע עדין ודק מן הדק. סיתות מוזיקלי חכם ומדויק כזה נוכל למצוא כמעט בכל טורי שיריו של גרינפלד המתפרסמים בגיליון הנוכחי, וקשה שלא לצפות בדריכות להמשך דרכו ולתהות לאן יתפתח כשרון כה יוצא דופן כאשר ירכוש לעצמו משורר צעיר-בְּשָׁל זה ניסיון חיים נוסף.

ליאיר דברת, יליד 1990, שיריו הרואים אור בגיליון זה הם פרסום ראשון. חמש סונטות האהב"ה שלו, שכותרתן "בחדר המואר בחסרוננו", הן דיאלוג חרישי ומלא רוח – למרות אופיו המיני והפרובוקטיבי – עם סונטות האהב"ה הידועות של לאה גולדברג. בשורות עדינות ומדויקות הוא מתאר דרמה פנימית של אהבה נכזבת לגבר, ובורא עולם שלם של כמיהה, של תשוקה ושל חירוף נפש. למשל המרובע הזה, מתוך הסונטה השנייה: "אֲדַרְךָ לִי אֵת יָפְיוֹ כְּחֵץ בְּקֶשֶׁת / וּבְעֵזֶרְתָּ יָדַיִם הַלּוֹמוֹת / אֲטִיחַ אֶת קְצוֹתַי בְּשָׂרֵי עַד מוֹת / הַתְּעֵנוּג, עַד סוֹף כּוֹוִץ הַלֶּסֶת" – בית יפהפה, המצליח להיות בעת ובעונה אחת לאה גולדברג מאוד אך גם אישי ומקורי בתכלית.

גם מעין אבן מתכתב בשיריו המתפרסמים כאן עם קלסיקונים של השירה העברית המודרנית. בשירו "הצעה לדיאלוג ללא פנים" הוא מביים דיאלוג סוחף ועתיר דרמה בין אהוב צעיר לאהובתו הצעירה. המוטו של דוד אבידן (מתוך השיר "הרחובות ממריאים לאט") טוען את שירו של אבן במטען אינטר־טקסטואלי ומעשיר אותו בהקשר היסטורי־שירי פורה. השיר "מיתוס חדש", לעומת זאת, מתעלל בחדווה ב"מנגד" של רחל בלובשטיין: אבן מעביר את ארץ הגזרה הטרגית של רחל למרחב תל אביבי עכשווי מאוד, ומתאים את "עצב נבו" שלה לעולם חוויותיו של נער בן

זמננו שאהובתו אינה משיבה לו אהבה: "זו מול זו – הַיְצִיִּים הַשְּׁתִּיִּים / שֶׁל
גִּבְרָא אֶחָד. / צוֹר הַגְּזֵרָה: כּוֹאֲבוֹת לְעַד".

דוד (ניאו) בוחבוט כותב על חוויותיו של נער שגדל בסביבה של מצוקה
קשה. אמו של הדובר בשירו "מתפוררת בתוך אבקה", והוא עצמו – על אף
שבועתו לדוג בחכה את רסיסי המצוקה האחרונים – מודע היטב לכך שהוא
צפוי, מעתה ועד עולם, ל"גִּעְגּוּעַ בְּיָרִידִים". בוחבוט יודע לטעון את הרובד
הווידיי והכאוב של שיריו ולהעצים את כוחו באמצעות מקצב אפקטיבי,
חריזה משועשעת ומנה גרושה של אירוניה והומור בריא. ראו למשל בשיר
"ברחוב עזה לא גדלתי": "בְּרַחֲוֹב עֵזָה לֹא גִדְלֵתִי / גַּם לֹא בְקֶרְתִּי / מְעוֹלָם. //
עַל רַחֲבֵיהָ אֲמַנֵּם שְׁמַעְתִּי / אֲבָל לֹא בְקֶרְתִּי / אֶף פְּעַם. // הַיּוֹם טִילְתִּי. פְּשׁוּט
פְּנִטְסָטִי: / לְקַפָּה נִכְנַסְתִּי, / מִכְנָס. // כּוֹסוֹת שְׂאִינָן עֲשׂוּיֹת מִפְּלִסְטִיק, / נָשִׁים
שְׁמִנּוֹת לּוֹעֲסוֹת מִסְטִיק / סְטִיק אֲלֵסְטִי, / עֲנִיבוֹת כְּמוֹ שֶׁל קָרְקַס."

שישה משוררים שיש להם עתיד. שימו לב אליהם.

*

"הו!" – את זאת יודעים קוראיו הקבועים – מפרסם בכל גיליון גם
יצירות פרוזה קצרות, ואף הפך בית לכותבי פרוזה מרכזיים. על-פי
מסורת שבה פתחנו בגיליון הקודם, בלב הגיליון עומד מדור המוקדש כולו
ליצירות פרוזה. נושא המדור הפעם הוא סיפורים על עקרונות ועל פריון,
וכותרתו: "ולא יצא לי לגמור את אבשלום בני", מתוך שירה של יונה וולך,
"אבשלום". נושא הפריון והעקרונות משמש לעתים קרובות מטפורה למעשה
היצירה: אנחנו מדברים על "הולדתו" של שיר או של סיפור, על "עקרותו"
של סופר החווה מחסום כתיבה וכו'. האתגר שאלינו נענו שלושה-עשר
משתתפי המדור היה לכתוב סיפור קצר או יצירה קצרה אחרת בפרוזה על
פריון או על עקרונות, אך לא במישור המטפורי, אלא במובנם הקונקרטי של
מונחים טעונים אלה. ובמילים אחרות: לעסוק במדמה ולא במדומה.

רונית מטלון, המפרסמת לראשונה בכתב-העת, שלחה קטע מתוך
מחזה שכותרתו: "הנערות ההולכות בשנתן" – מחזה אבסורד נוקב ומלא
הומור, שאחת החוויות המשמעותיות בו היא רגע קבלת המחזור החדשי
הראשון. ננו שבתאי כתבה יצירת פרוזה שירית ובה היא מספרת בתיאור
חשוף וקורע-לב על הטרדה מינית של אישה העוברת טיפולי פוריות על

ידי גניקולוג; משה סקאל, חבר מערכת "הו!" ומחבר יולנדה, כתב סיפור העוסק, דרך שאלות אתיות הנוגעות לשימוש בזרע לצורך הפריה אחרי מותו של אדם, ביחסים שבין אם לבנה. מאיה ערד, המשתתפת ב"הו!" למן הגיליון הראשון, מפרסמת קטעים מתוך נובלה חדשה, "ביקור (תמונות)", העוסקת, דרך סיפורה של אם הבאה לביקור אצל בנה המתגורר זה שנים בקליפורניה, ביחסי הורים וילדים, ובמשתמע גם בשאלות של תורשה ושל מורשת בין-דורית. שמעון ארף, חתן פרס ספיר הטרי, מפרסם סיפור מדע בדיוני על עידן שבו ההיריון האנושי שוב לא יהיה דומה להיריון המוכר לנו. לילך נתנאל, מחברת המצב העברי והחוקרת שחשפה את רומן וינאי הגנוז של דוד פוגל, שלחה את "פרקי אשל", שבהם היא מתעדת את חוויותיה הראשונות כאם-בדרך וכאם טרייה ואת חודשי חייה הראשונים של בתה הבכורה. בני מר, עורך מדור "ספרים" של עיתון "הארץ", כתב סיפור קצר שכותרתו "הרב בני", העוסק, דרך סיפורו של ילד שהלך לאיבוד בהר בגליל, בבחירה שלא להביא ילדים לעולם. אלכס אפשטיין מפרסם שבע שיחות קצרצרות ומציתות-דמיון בין מבוגר לילד. עוד במדור: סיפורים קצרים מאת דורית שילה ואמוץ גלעדי; קטעי פרוזה פיוטית מאת יערה שחורי; מסה אוטוביוגרפית מאת סיון בסקין; ופרק מתוך רומן בכתובים מאת עילי ראונר. לכל אחד מן הסיפורים הצמדנו ערך מתוך מילון בן יהודה, ובו הגדרה למילים עבריות קלאסיות המתקשרות לנושא המדור. מתוך כלל ההגדרות והסיפורים נרקמת מטפורה מורכבת ומרתקת על הקשר שבין עקרונות ופיריון לבין מלאכת היצירה.

*

עוד מתפרסמים בגיליון זה, לראשונה בעברית, קטעים מתוך "לבי במערומיו" בתרגומו של הח"מ, יומנו האישי הפרובוקטיבי של שארל בודלר, שבו מבטא "המשורר המקולל" בגילוי לב גמור, לעתים באורח בוטה ונטול כל עכבות, את אהבותיו, ובעיקר את שנאותיו. הנה אחת מקביעותיו של בודלר ביומנו: "ככל שמרבה הגבר לעסוק באמנות, כך עומד לו פחות. הַקָּרַע בין הרוחני לבין החייתי הולך ומעמיק. רק לגברים בהמיים עומד כמו שצריך. הזיונים הם השירה הלירית של האספסוף. לזיין משמע לרצות לחזור לתוך מישהו אחר, ואילו האמן לעולם אינו יוצא מרשות עצמו".

בגיליון נכלל גם סיפור קצר של יורי בוידא, מהבולטים בסופרי רוסיה

של מיננו, בתרגומה של כלת פרס ישראל נילי מירסקי, שכבוד גדול הוא לנו לשמש בית קבוע לתרגומיה. כמו כן בחרנו לפרסם מסה על הקשר בין שירה לפרוזה מאת המשורר יוסף ברודסקי, חתן פרס נובל לספרות, בתרגומו של דוד אייזנברג. בין אבחנותיו של ברודסקי במסה זו: "כדי לפתח טעם טוב בספרות, יש לקרוא שירה. [...] ככל שאנו מרבים בקריאת שירה, פוחתת סובלנותנו להכבדת-מילים באשר היא [...] סגנון טוב בסיפורת לנצח יתקיים בחסותם של הדיוק, התאוצה והאינטנסיביות הלקונית של המבע השירי. [השירה] מלמדת את הסיפורת לא רק על ערכה של כל מילה, אלא גם על מצבי הנפש של מיננו, ההפכפכים ככספית, על חלופות לקומפוזיציה לינארית, על השמטת המובן-מאליו, על הדגשת הפרטים, על הטכניקה של האנטי-קליימקס. בראש ובראשונה השירה מטפחת בסיפורת את התיאבון למטפיזיקה, שהיא המבדילה בין יצירת אמנות לבין סתם 'ספרות יפה'."

*

עם המשוררים הנוספים שמפרסמים ב"הו!" 9 נמנים כמה ממשתתפי כתב העת הקבועים: שמעון אדף, יעקב ביטון, אפרת מישורי, נדב ליניאל ושחר-מריו מרדכי. לראשונה מעל דפי "הו!" מתפרסמים הפעם שירים פרי-עטם של הילה להב, דותן פרום, יונתן ברג, טלי עוקבי, מיכאל טלאש פרלמוטר, וכן רחל חלפי הוותיקה.

סיון בסקין מפרסמת בגיליון הנוכחי שלושה "שירי שיחה דוקומנטריים" – ניסיון לתעד באמצעים שיריים שיחות אותנטיות שהמשוררת היתה עדת-שמיעה להן. השיחה הראשונה התנהלה בין שתי נשים מבוגרות במקלחות נשים; השנייה היא שיחה בין שני בעלי חנויות סמוכות ברמת-גן; והשלישית היא מעין "תרגום בלתי-חופשי", כהגדרת המשוררת, של שיחה שהתקיימה ברוסית בין בחורה הרה לבין עולה מבוגר במהלך מסיבת חתונה. לשירים הללו בחרנו להצמיד שני שירי שיחה מתורגמים שיכולים לשמש להם מעין מודל מוקדם: הראשון הוא שירו הקוביסטי של גיום אפוליןר "יום שני ברחוב כריסטיין", שיר שהוא מעין קולאז' של שיחות שאפוליןר צותת להן בבית קפה פריזאי ב-1918; והשני הוא "דיאלוג מול הטלוויזיה" של הזמר-משורר ולדימיר ויסוצקי מ-1973.

אלמוג בהר מפרסם הפעם קטע מתוך "מקיץ בן נדרם" – קובץ מקאמות חדשות, הכתובות בהשראה ישירה של המקאמה העברית-ערבית

הקלאסית. אין זו רק מחווה משכילה של משורר בן זמננו ליוצרי העבר שהשפיעו עליו, אלא גם ניסיון מרתק לבחון את כוח חיותה של צורה שירית עתיקה ואת האפשרויות שהיא עשויה לפתוח בפני כותבי העברית בימינו.

גם שלומי שבן שב ומפרסם בגיליון זה שירים פרי־עטו. שני השירים ("רצח בקרדיגן ורוד" הברסאנס־קברטי ו"שיר עם" הפוליטי) הולחנו על ידי שבן, שגם מבצע אותם בהופעותיו; אך כפי שנהגנו בעבר במקרים של מוזיקאים־יוצרים כשלומי שבן או רונה קינן, גם הפעם ראינו לנכון לפרסם את היצירות האלה בנפרד מן הלחן ולאפשר להן לא רק להתנגן אלא אף להיקרא כטקסטים שיריים משוכללים ורבי־השראה, המיטיבים לסמן את קו התפר שבין שירה לפזמון.

את הגיליון הנוכחי חותם מדור מיוחד המוקדש לשירה לסבית קלאסית־מודרנית, ובו תרגומים ראשונים בעברית ליצירות של כמה מההשוכות שביוצרות שירת האהבה החד־מינית: אנה סיוורד האנגלייה, אמילי דיקינסון ואיימי לואל האמריקניות, רנה ויוויאן הבריטית שכתבה את כל שירתה בצרפתית, מרינה צוואייבה הרוסייה וכן אלדה מריני האיטלקייה.

*

אנחנו מודים מקרב לב לכל השותפים בהכנת כתב העת: לשרִי גוטמן מ"אחוזת בית", המוסיפה לתמוך בכתב העת ולהאמין בנחיצותו גם בתקופה של משבר כלכלי עמוק בשוק המו"לות; לדורית שילה ולסמי דואניאס מ"אחוזת בית"; לאנשי עמותת "הו!", לרפי מוזס האחראי לניקוד ולהתקנת השירים ולדודר כהן המעצב הגרפי.

כתבי יד אפשר לשלוח במייל לכתובת ho.poetry@gmail.com. אתם מוזמנים לחפש את העמוד שלנו בפייסבוק (הו, כתב־עת לספרות), שבו מתפרסמות יצירות קצרות שראו אור בגיליונות הקודמים וכן ראיונות, תצלומים וקטעי ארכיון הקשורים לכתב העת.

ד"מ